

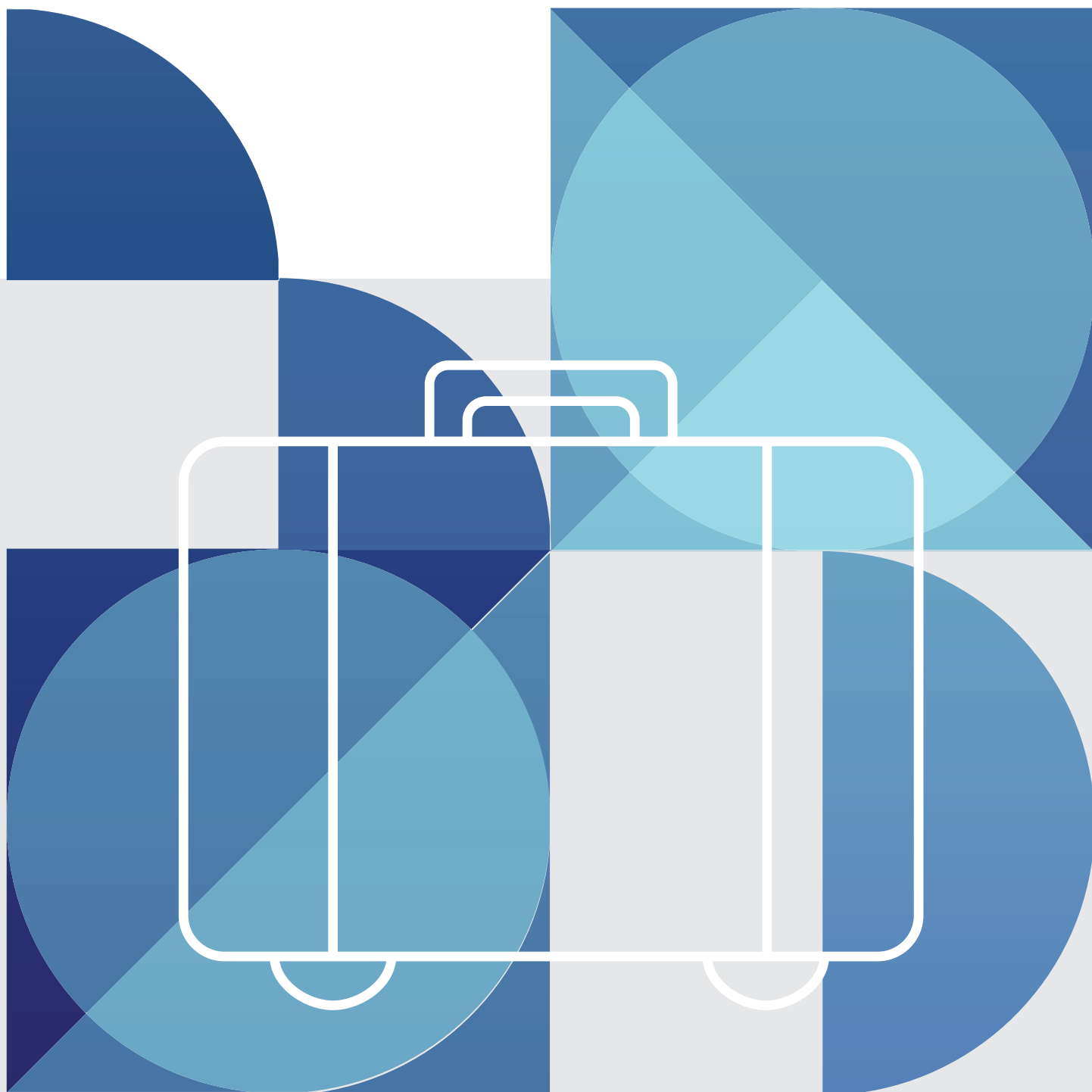

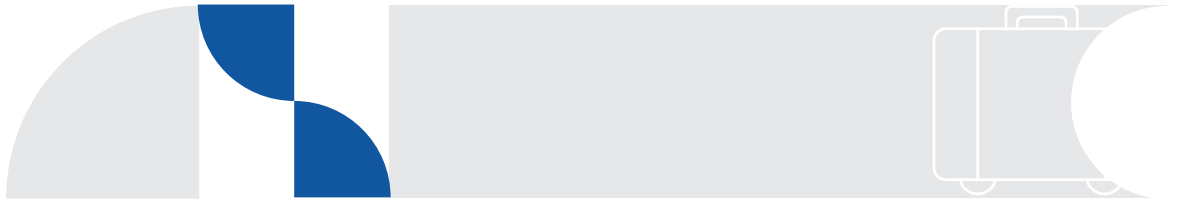
ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑ-COVID19 ΕΠΟΧΗ

Δέσποινα Νάζου,
κοινωνική ανθρωπολόγος,
μεταδιδακτορική ερευνήτρια στο Πανεπιστήμιο Κρήτης

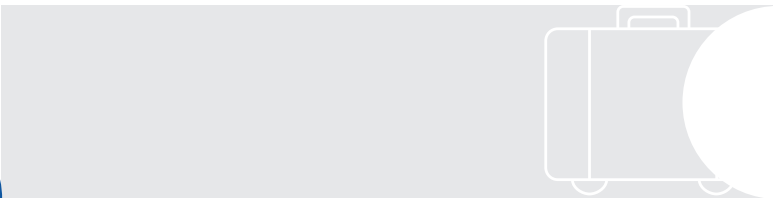

ΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑ-COVID19 ΕΠΟΧΗ

*Δέσποινα Νάζου,
κοινωνική ανθρωπολόγος,
μεταδιδακτορική ερευνήτρια στο Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Ιούνιος 2020

Η πανδημία και η σχέση της με τον τουρισμό, έτσι όπως αποτυπώθηκε στη δημόσια σφαίρα και παγιώθηκε μέσω των υγειονομικών πρωτοκόλλων, έδειξε ότι η μελέτη του κοινωνικού διαμέσου της έννοιας του τουρισμού συνιστά έναν έγκυρο τρόπο χαρτογράφησης του και κατανόησης με ακρίβεια της συνθήκης ύπαρξής μας σε έναν επικίνδυνο υγειονομικά και πολιτικά κόσμο.

Ο τουρισμός δημιουργεί μια νέα τάξη πραγμάτων, ανθρώπων, τεχνολογιών, λόγων, συναισθημάτων και αξιών με πολλαπλούς τρόπους. Στηρίζεται και στηρίζει βιομηχανικές δομές και δομές της αγοράς εργασίας, ενώ έχει διαμορφωθεί από την πολιτική οικονομία των καπιταλιστικών σχέσεων και τη διαφοροποίηση της εργασίας και του ελεύθερου χρόνου, καθώς και της δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας (Johanesson & Ren, 2015).

Ωστόσο, αυτό που βρίσκεται «στην καρδιά» του τουρισμού είναι το αίτημα των ποικίλων διυποκειμενικών επαφών, των συναντήσεων με τους «άλλους», οι οποίες παρουσιάζουν ένα μεγάλο εύρος χαρακτηριστικών και ποιοτήτων και αποτελούν τόσο πεδίο αναμέτρησης διαφορών όσο και πεδίο σύγκλισης ομοιοτήτων: Συναντήσεις φιλικές έως και ερωτικές, δυνητικά «συγγενικές» αλλά συχνά και άνισες, ενίοτε εκμεταλλευτικές, μερικές φορές και συγκρουσιακές (Picard & Giovine, 2014). Συναντήσεις που χαρακτηρίζονται από ανταλλαγές και αμοιβαιότητα, όπου εμπλέκονται οι αισθήσεις και ο υλικός κόσμος, όπου ενεργοποιούνται τα συναισθήματα και τονώνεται η διάνοια. Όλα αυτά συγκροτούν τρόπους που αλλάζουν την ισορροπία και το είδος των σχέσεων δύναμης, καθώς και των κοινωνικών και πολιτιστικών πρακτικών (Jack & Phipps, 2005· Mostafaneshad & Hannam, 2014).

Στη βάση των παραπάνω, η μακρά μελέτη του τουρισμού στην Ελλάδα στο πεδίο των κοινωνικών επιστημών έχει αναδείξει τη σημασία των διαπολιτισμικών συναντήσεων μεταξύ επισκεπτών και τοπικών κοινωνιών με όρους στενών διαπροσωπικών επαφών και χωρικής εγγύτητας για τη διαμόρφωση των ταυτοτήτων τους. Η νέα ηθική του συνυπάρχει στο πλαίσιο της συνθήκης που ορίζουν η πανδημία και ο κορονοϊός, η ηθική δηλαδή της «κοινωνικής αποστασιοποίησης», ανατρέπει ριζικά τους τρόπους πρόσληψης και διαχείρισης της ιστορικής και πολιτισμικής σχέσης φιλοξενίας, κοσμοπολιτισμού, φιλίας, ορίων ανοχής, ελευθερίας ή οριοθετημένων κοινωνικών συμπεριλήψεων που έχει καλλιεργηθεί σε πολλές περιοχές της χώρας μεταξύ των «ξένων» και των κοινωνιών με τις οποίες διαντιδρούν (Νάζου, 2015· Κουσαθανάς 2018).

Στον τουρισμό ο/η ξένος/η, από πηγή κινδύνου και απειλής για τις κοινότητες, έγινε πηγή γοητείας και επιθυμίας. Μετατράπηκε σταδιακά (και μέχρι την έλευση του μαζικού τουρισμού και της υπερανάπτυξης) σε φίλο, σε συμποιαστή και συμμετόχο σε τοπικά γλέντια, σε συγγενή, σε ερωμένο/η, σε συνυπάρχουσα (μερικές φορές ανταγωνιστική-εκκεντρική) οντότητα που βοήθησε τις τοπικές κοινωνίες να επεκτείνουν τα δικά τους όρια ανοχών, να ενσωματώσουν το παγκόσμιο, να μετασχηματιστούν και να αναστοχαστούν τη θέση τους στον σύγχρονο κόσμο.

Οι διαπολιτισμικές αυτές συναντήσεις, που προσδιορίστηκαν τόσο από τους πολιτισμικούς κώδικες και τα αξιακά συστήματα των τοπικών κοινωνιών όσο και από αυτά των τουριστών, έχουν διαχρονικά διαμορφώσει ποικίλου τύπου ανταλλαγές, ειδικές δεξιότητες, εμπειρίες και στάσεις απέναντι στον «ξένο», στις προσδοκίες του για τις διακοπές, στις φαντασιώσεις του για το μεσογειακό ελληνικό καλοκαίρι. Πολιτισμικές στάσεις που συγκρότησαν ένα συμβολικό τουριστικό κεφάλαιο, εξίσου σημαντικό με το οικονομικό, το οποίο τώρα τα νέα υγειονομικά πρωτόκολλα, με τα τεχνοκρατικά κριτήρια και λύσεις για την άμεση (αλλά ίσως καθόλου προσωρινή) αντιμετώπιση της κρίσης στον τουρισμό, διαφοροποιούν ριζικά.

Στο πέρασμα των χρόνων και με την έλευση του μαζικού τουρισμού, πολλές από αυτές τις ιδιότητες εμπορευματοποιήθηκαν ή ατόνησαν. Ωστόσο, έχει παραμένει ισχυρό ή διαμορφώθηκε εκ νέου το αίτημα για «αυθεντικές» εμπειρίες και δημιουργικό τουρισμό, για επιστροφή στην τοπικότητα και συμμετοχή των ίδιων των κοινωνιών στις αποφάσεις για τη δημιουργία ενός διακριτού τουριστικού προφίλ, από το πρωϊνό στα ξενοδοχεία έως τη διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς. Ένα αίτημα που θα μπορούσε να αναμετρηθεί δυναμικά με τα μεγάλα ζητήματα της απο-δημοκρατικοποίησης των κοινωνιών και της ιδιωτικοποίησης των κοινών και του δημόσιου χώρου.

Ωστόσο, τα νέα υγειονομικά πρωτόκολλα, που μοιάζουν να ακυρώνουν τα παραπάνω αιτήματα, διαμορφώνοντας νέες πραγματικότητες και νέες τουριστικές εμπειρίες, προκαλούν προβληματισμό. Παραδειγματική περίπτωση οι χώροι των ξενοδοχείων.

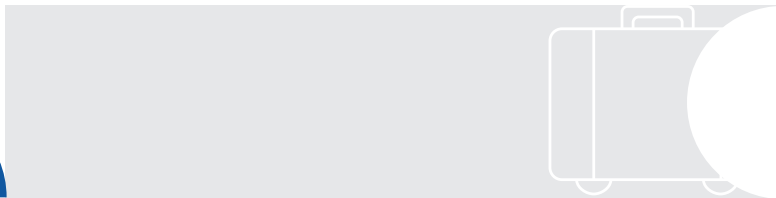

Με τα επιβαλλόμενα μέτρα υγιεινής και αντισηψίας, περιορισμού των τουριστών σε συγκεκριμένα τετραγωνικά και ουσιαστικού αποκλεισμού των πρόσωπο με πρόσωπο επαφών, τα ξενοδοχεία μεταμορφώνονται στο αντίθετο από αυτό που ήταν πριν από την πανδημία: Από μεθοριακούς (liminal) μικρο-χώρους διακοπών, διέλευσης και επαφών, απόλαυσης, ανωνυμίας, ειδυλλίων, αισθησιασμού και περιπέτειας, από μέρη «εκτός τόπου και χρόνου», που διαφέρουν από το «σπίτι» και τις συμβάσεις του, μετατρέπονται σε χώρους ελεγχόμενης κοινωνικότητας και επιτηρούμενων επιτελέσεων της τουριστικής ταυτότητας των υποκειμένων (Pritchard & Morgan, 2005). Η συνάντηση με τον «άλλο», η ελευθερία και το παιχνίδι της κοινωνικότητας, το κίνητρο για συνεύρεση με όμοιους ή διαφορετικούς, ο ηδονισμός, όσα δηλαδή αποτελούσαν τον πυρήνα της τουριστικής εμπειρίας, κλονίζονται εκ θεμελίων με τις νέες κανονιστικές διατάξεις και τις συμπεριφορές που θα επιβληθούν.

Παράλληλα, ο κίνδυνος δημιουργίας τουριστικών υγειονομικών «απαρτχάιντ» με βάση τις διάφορες τεχνοκρατικές λύσεις και τις ηθικές τους είναι απόλυτα ορατός και παρών. Η οικειότητα ως φυσική επαφή, ως λεκτική επικοινωνία, ως πνευματική σύνδεση με άλλους και ως διανοητική ανταλλαγή σκέψεων και γνώσεων -σταθερή συνθήκη στα τουριστικά μικρο-περιβάλλοντα- ίσως αποτελέσει πολιτισμική συνθήκη προς εξαφάνιση στη μετα-Covid19 εποχή.

Συγχρόνως, με τους νέους βιοπολιτικούς κανόνες λειτουργίας τους, τα τουριστικά καταλύματα αναδεικνύονται ακόμη περισσότερο σε χώρους αντιπαραθέσεων δύναμης μεταξύ διαφορετικών υποκειμένων που κατέχουν ρόλους και θέσεις στην ιεραρχία ενός ξενοδοχείου με βάση το φύλο, τη μόρφωση και την εθνότητα. Εκτός από τους τουρίστες, σε ακόμη πιο αυστηρή παρακολούθηση και έλεγχο υπόκεινται και οι εργαζόμενοι/ες σε αυτά.

Είναι άγνωστο εάν τα υγειονομικά αυτά πρωτόκολλα θα ακολουθηθούν τελικά από όλους όσους αφορούν και για την «προστασία» των οποίων δημιουργήθηκαν. Αν θα καταφέρουν να ενσωματωθούν «στο πνεύμα των τόπων», να τροποποιήσουν κοινωνικές δομές και σχέσεις που, εδώ και εξήντα περίπου χρόνια, σηματοδοτούν τουριστικές αντιλήψεις και πρακτικές, χωρίς να χαθεί το πολιτισμικό κεφαλαίο της φιλοξενίας και των ουσιαστικών διαπολιτισμικών ανταλλαγών που με τόση προσπάθεια και κόπο διαμορφώθηκε ιστορικά από τις κοινωνίες που ανέπτυξαν τουριστικές οικονομίες.

Στο τέλος αυτής της τόσο κρίσιμης και σύντομης τουριστικής περιόδου θα ήταν πολλαπλώς χρήσιμο να επιχειρηθεί μια ειλικρινής αποτίμηση της υγειονομικής κρίσης, των πρωτοκόλλων και των μετα-Covid19 τουριστικών εμπειριών από τους φορείς και όλους τους εμπλεκόμενους. Έτσι ώστε να ξανασκεφτούμε ψύχραιμα, κριτικά και έχοντας εμπεδώσει όλες τις πλευρές της πρωτόγνωρης αυτής εμπειρίας το (τουριστικό) παραγωγικό μοντέλο του παρελθόντος και του μέλλοντος, με τα αδιέξοδά του αλλά και τις διορθώσεις του. Όπως επίσης τις κοινωνίες και τα διακυβεύματά τους συνολικότερα. Ευκαιρία να μάθουμε μέσω του τουρισμού και... για όλα τα άλλα.

Βιβλιογραφία

Jack, G & Phipps A. (2005). *Tourism and Intercultural Exchange. Why Tourism Matters*: Channel View Publications.

Jóhannesson, G. & Ren C. (2015). *Tourism Encounters and Controversies*. London: Routledge.

Κουσαθανάς, Π. (2018). *Παραμιλητά*. Τόμος Δ'. Αθήνα: Ίνδικτος.

Mostafanezhad, M. & Hannam, K. (2014). *Moral Encounters in Tourism*. London: Routledge.

Νάζου, Δ. (2015). «Τουριστική ανάπτυξη, πολιτισμική αλλαγή και έμφυλες σχέσεις στο Αιγαίο». Στο Σπιλάνης, Γ., Κίζος, Θ. & Καράμπελα, Σ. (επιμ.), *Νησιωτικότητα και Βιωσιμότητα: Η περίπτωση των Νησιών του Αιγαίου*. Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Picard. D. & Di Giovine, M. (eds). (2014). *Tourism and the Power of Otherness: Seductions of Difference*. Clevedon: Channel View Publications.

Pritchard A. & Morgan N. (2005). "Hotel Babylon? Exploring hotels as liminal sites of transition and transgression". *Tourism Management*, 27 (2006), 762-772.

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΕΝΑ Ινστιτούτο
Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 106 71 Αθήνα,
+30 210 364 7912

info@enainstitute.org
www.enainstitute.org

